

Ceist 1. 15

Cluichí Cumhachta

Cúlra: Is iad Tuatha Dé Danann na sióga maithe. Tá siad i gcontúirt ó na Fomhóraigh. Is iad na Fomhóraigh na fathaigh ghránna. Bíonn idir Thuatha Dé Danann agus Fhomhóraigh ina gcónaí inár measc. Ní aithnímid iad mar bíonn cuma dhaonna orthu. Sióg de Thuatha Dé Danann is ea Rósmáire. Ba í Aoibhneas, Sárdhraoi Thuatha Dé Danann, a máthair. Mharaigh na Fomhóraigh í. Is gnáthpháiste í Rósmáire ar an saol seo. Tá sí ina cónaí lena tuismitheoirí, lena deartháir Ruairí agus lena daideo. Níl bua na draíochta ar a cumas go fóill aici. Deir na sióga maithe léi go gcaithfidh siad na buanna sin a mhúineadh di sa tslí go bhfaighidh sí an lámh in uachtar ar Chailitín. Sárdhraoi na bhFomhórach is ea Cailitín. Ar an saol seo is gnáthbhuachaill é. Ar ndóigh, ní thugann sé Cailitín air féin. Tá píosa den Lia Fáil ina sheilbh. Is cloch dhraíochta de chuid Thuatha Dé Danann é an Lia Fáil. Sa scéal, éiríonn Rósmáire an-cheanúil ar Chonall, cara nua atá ag a deartháir, Ruairí. Faigheann sí cuireadh ó Chonall dul ar cuairt chuige ina theach.

N.B. Is í Rósmáire atá ag insint an scéil anois.

1. Ba bheag nár thit mo shúile as mo cheann nuair a chonaic mé an teach. Bhí sé cosúil le caisleán. Labhair mé isteach i gcallaire agus sheas mé siar. Bhog na geataí uaim agus shiúil mé isteach. Conall a d'oscail an doras. Chuir sé na múrtha fáilte romham. Bhí mé sásta go raibh sé chomh deas sin liom. Chuamar ag snámh sa linn snámha ar dtús agus ansin d'imríomar peil san uisce. Bhí m'aghaidh tinn ó bheith ag gáire. Ansin bhí cluiche leadóige againn. Nuair a bhí tuirse ag teacht orainn tháinig duine isteach le ceapairí, briosaí, tae agus sú oráiste. Le linn an bhéile d'imríomar cluiche fichille.
2. 'A Rósmáire,' arsa Conall liom, 'nach ait é nach rabhamar in ann an bua a fháil ar a chéile?' 'Níl iontu ach cluichí,' a dúirt mé leis. 'Nach cuma mura féidir linn an bua a fháil ar a chéile.' 'Imrímis cluiche eile mar sin agus déanaimis iarracht mhór an bua a fháil ar a chéile,' arsa mise ag iarraidh dea-ghiúmar a chur air arís. 'Déanaimis sin,' arsa Conall. 'Cad faoi chluiche ríomhaire? Tá cúpla ceann nua agam i mo sheomra.' 'Cinnté,' a d'fhreagair mé, cé nach raibh fonn orm cúpla uair an chloig a chaitheamh os comhair ríomhaire. Ní raibh mé cinnte go mbeadh Conall róshásta dá mbeadh an bua agam.
3. Chuamar go dtí seomra Chonaill. An nóiméad a leag mé cos ar an gcairpéad bhraith mé leoithne ghaoithe, cé nach raibh fuinneog ar oscailt. Bhí na cuirtíní, fiú, ag luascadh. Ansin chuala mé scréach. 'Ar chuala tú é sin, a Chonaill?' 'Cén rud?' 'An scréach sin.' 'Cén scréach? Ní bhacfaimid le cluiche ríomhaire. Tá smaoineamh eile agam,' ar sé agus é fós ag stánadh orm, a shúile ag méadú agus iad ag éirí dorcha. 'Tá seoid agam. Ar mhaith leat í a fheiceáil, a Rósmáire?' 'Um, uh, cinnte, más mian leat í a thaispeáint dom,' a dúirt mé.
4. Thóg Conall amach slabhra órga a bhí faoina t-léine. Bhí eochair bhídeach ar an slabhra. Chuir sé a lámh timpeall ar an eochair go docht. Líonadh an seomra le fuaim uafásach. Is ansin a bhuail an boladh bréan lofa, a bhí ag teacht ó Chonall, mo shrón. Boladh cait. Má bhíonn boladh cait ó dhuine is comhartha é sin gur Fomhórach é. Níor dhóigh liom gurbh é Conall Conall. Ba é Cailitín é, draoi uilechumhachtach na bhFomhórach.
5. 'Tá tú an-chosúil le do mháthair, a Rósmáire. Iníon le hAoibhneas, Sárdhraoi Thuatha Dé Danann,' arsa Conall go searbhasach liom. 'Is trua liom go bhfuil orm é seo a dhéanamh.' Chas sé timpeall chun an tarraiceáin. Thapaigh mé an deis agus theith mé. Ach osclaíodh an doras i m'aghaidh agus leagadh chun an urláir mé. Rinne Conall gáire. Nuair a d'fhéach mé suas cé a bhí ann ach mo dhaideo agus mo dheartháir, Ruairí.

Ceisteanna agus Freagaraí

Tá trí cheist le freagairt agus iad ar cómharc.

- **Tuiscint:** 4 mharc $(2 + 2) \times 3 = 12$ mharc.
- **Gaeilge:** 3 mharc $(+3 / +2 / +1)$

A. (Buntuiscint): (i) $= (a) 2 + (b) 2 = 4$ mharc

(ii) $= 2 + 2 = 4$ mharc

(iii) = marc as **4 mharc** $(+4 / +3 / +2 / +1)$

B. (Léirthuisicint): (i) *Tréith amháin* $= 2 + léiriú = 2 = 4$ mharc

(ii) *Tréith amháin* $= 2 + léiriú = 2 = 4$ mharc

(iii) Marc as **4 mharc** $(+4 / +3 / +2 / +1)$

Iomlán = $(4 \times 3) + \text{Gaeilge: } 3 = 15$ mharc

A (Buntuiscint)

(i) $= (a) 2 + (b) 2 = 4$ mharc

(ii) $= 2 + 2 = 4$ mharc

(iii) = marc as **4 mharc** $(+4 / +3 / +2 / +1)$

(i) (a) Cén fáth nach n-aithnímid Tuatha Dé Danann nó Fomhóraigh ar an saol seo? (**Cúlra**)

- *Mar bíonn cuma dhaoine daonna orthu.*
- *Ar an saol seo is gnáthdhaoine iad.*
- *Mar bíonn bua na draíochta ar a gcumas agus cuireann siad dallamullóg orainn.* 2

(b) Céard í an scil atá le foghlaim fós ag Rósmáire? (**Cúlra**)

- *Bua na draíochta. / Draíocht / An bua a bhí ag a máthair, Aoibhneas, Sárdhraoi Thuatha Dé Danann. / An bua a bhí ag Tuatha Dé Danann* 2

(ii) Luaigh **dhá** rud in **Alt 1** a léiríonn go raibh Rósmáire sona sásta léi féin?

- *Nuair a chonaic sí teach Chonaill ba bheag nár thit a súile amach as a ceann. Bhí sé chomh spásúil / spásmhar / mór agus chomh galánta le caisleán.*
- *Chuir Conall na múrtha fáilte roimpi.*
- *Bhí sí sásta go raibh Conall deas léi.*
- *Bhí a haghaidh tinn ó bheith ag gáire.*
- *D'imir sí a lán cluichí.*
- *Bhain sí sult as na cluichí.*
- *Nuair a bhí tuirse ag teacht uirthi tháinig duine isteach le sólaistí.* 2

(iii) Conas a bhí a fhios ag Rósmáire gurbh Fhomhórach é Conall? (Alt 4)

- Bhí boladh cait uaidh. Má bhíonn boladh cait ó dhuine is comhartha é sin gur Fomhórach é.

2

B (Léirthuisicint Ghinearálta)

(i) *Tréith amháin* = 2 + léiriú = 2 = 4 mharc

(ii) *Tréith amháin* = 2 + léiriú = 2 (2 + 2) = 4 mharc

(iii) Marc as 4 mharc (+4 / +3 / +2 / +1)

Tréithe Chonail

(i) Luaigh dhá thréith/*tréith amháin* a bhaineann le Conall.

I gcás ceann **amháin** de na tréithe sin breac síos *píosa eolais amháin* ón sliocht a léiríonn an tréith sin.

(i) **Tréith amháin** = 2 + **Léiriú** = 2 (2 + 2) = 4 mharc

- **An Tréith:** *Cúirtéiseach / Scileanna sóisialta maithe aige / Béasach*

An Léiriú:

- ❖ *D'oscail sé féin an doras.*
- ❖ *Chuir sé na múrtha fáilte roimh Rósmáire.*
- ❖ *D'fhéach se chuige go raibh soláistí ar fáil nuair a thóg siad sos ó na cluichí fisiciúla.*

- **An Tréith:** *Cineálta / Fial / Cairdiúil.*

An Léiriú:

- ❖ *Chuir sé na múrtha fáilte roimh Rósmáire.*
- ❖ *D'fhéach se chuige go raibh soláistí ar fáil nuair a thóg siad sos o na cluichí fisiciúla.*

- **An Tréith:** *Féith an ghrinn ann.*

An Léiriú:

- ❖ *Bhí aghaidh Rósmáire tinn ó bheith ag gáire le linn di a bheith ag imirt na gcluichí le Conall.*

- **An Tréith:** *Iomaíoch*

An Léiriú:

- ❖ *Bhí an bua uaidh sna cluichí. / Ní raibh sé sásta nár bhuaigh sé ar Rósmáire sna cluichí.*
- ❖ *Shíl sé go raibh sé an-tábhachtach an bua a fháil ar dhuine.*

- **An Tréith:** *Inniúil ag na spóirt dhifriúla / Ábalta ag na spóirt dhifriúla / Spórtúil*

An Léiriú:

- ❖ *Bhí snámh aige.*

- ❖ *D'imir sé peil uisce.*
- ❖ *D'imir sé leadóg.*
- ❖ *D'imir sé cluiche fichille.*
- ❖ *Is léir go raibh cur amach aige freisin ar chluichí ríomhaire.*

.....

- **An Tréith:** *Mí-ionraic / Cur i gcéill ag baint leis.*

An Léiriú:

- ❖ *Ní cairdeas a bhí taobh thiar den chuireadh a thug sé do Rósmáire ach naimhdeas.*
- ❖ *Ní raibh sna cluichí spóirt ach cleas suarach chun Rósmáire a mhealladh go dtí a sheomra.*
- ❖ *Lig sé air go raibh sé chun cluiche ríomhaire a imirt ina sheomra ach bhí plean eile aige.*

.....

- **An Tréith:** *Bréan / Drochbholadh uaidh*

An Léiriú:

- ❖ *Bhí boladh bréan / lofa uaidh.*
- ❖ *Bhí drochbholadh uaidh.*
- ❖ *Bhí boladh cait uaidh.*

.....

- **An Tréith:** *Bua na draíochta*

An Léiriú:

- ❖ *Níor aithin Rósmáire gur Fhormórach é mar cheill sé é sin taobh thiar dá chuma dhaonna.*
- ❖ *Bhí cloch dhraíochta, an Lia Fáil de chuid Thuatha Dé Danann, ina sheilbh aige.*

.....

- **An Tréith:** *Scéimireacht*

An Léiriú

- ❖ *Ba scéimire suarach é Conall. Rinne sé amach plean chun bob a bhualadh ar Rósmáire.*
- ❖ *D'éirigh sé cairdiúil le Ruairí, deartháir Rósmáire, chun seans a fháil bualadh le Rósmáire.*
- ❖ *Mheall sé Rósmáire go dtí a sheomra chun cluiche ríomhaire a imirt, mar dhea.*
- ❖ *D'fhiafraigh sé de Rósmáire ar mhaith léi an tseoid a bhí ina sheilbh a fheiceáil.*

.....

- **An Tréith:** *Searús*

An Léiriú

- ❖ *Labhair Conall go searúsach le Rósmáire nuair a shíl sé go raibh cumhacht aige uirthi.*
- ❖ *Dúirt sé go searúsach léi go raibh sí an-chosúil lena máthair, Aoibhneas, Sárdhraoi Thuatha Danann. Bhí a fhios aige gur mharaigh na Fomhóraigh Aoibhneas.*
- ❖ *Dúirt Conall le Rósmáire gur thrua leis go raibh air an rud seo a dhéanamh léi, í a mharú is dóichí. A mhalairt ar fad atá i gceist. Is é Cailitín Sárdhraoi na bhFomhórach é Conall agus tá áthas air go bhfuil beirthe aige ar Rósmáire, iníon le hAoibhneas, Sárdhraoi Thuatha Dé Danann a phríomhnamhaid. Mharaigh na Fomhóraigh Aoibhneas.*

.....

Tréithe Rósmáire:

- (ii) Luaigh **tréith amháin** a bhaineann le Rósmáire.
I gcás ceann **amháin** de na tréithe sin breac síos **píosa eolais amháin** ón sliocht a léiríonn an tréith sin.

$$\text{Tréith} = 2 \quad \text{píosa eolais amháin} = 2 \quad (2 + 2) \quad = 4 \text{ mharc}$$

- **An Tréith:** Saontacht

- An Léiriú**

- ❖ *Bhí Rósmáire an-tógtha le Conall. Chuaigh a phearsantacht i gcionn go mór uirthi taobh istigh de achar an-ghearr. Níor cheistigh sí aon rud faoi iompar Chonaill i dtús báire.*
  - ❖ *Nuair a chonaic sí an teach ba bheag nár thit a súile amach as a ceann. Shíl sí go raibh an teach cosúil le caisleán.*
  - ❖ *Toisc go raibh Conall cúirtéiseach, bhí sí sásta go raibh sé chomh deas sin léi.*
  - ❖ *Caithfidh gur shíl Rósmáire go raibh Conall tarraingteach mar fhear óg mar is léir gur thatin a chomhlúadar léi i dtús an scéil.*

- **An Tréith:** Caoinbhéasach / Tuisceanach.

- An Léiriú**

- ❖ *Thaitin béasa Chonaill go mór léi. D'oscail sé féin an doras di. Chuir sé na múrtha fáilte roimpi.*
  - ❖ *Nuair a thóg siad sos ón imirt tugadh sólaistí isteach chucu. Ba léir gur thaitin an t-iompar caoinbhéasach seo go mór léi.*
  - ❖ *Bhí sí breá sásta cluichí ríomhaire a imirt le Conall chun go mbeadh deaghiúmar air arís cé nach raibh fonn mór uirthi féin bheith ina suí os comhair scaileán an ríomhaire.*
  - ❖ *Thuig sí nach raibh sé róthábhachtach go mbeadh an bua ag duine nuair a d'imir sé/sí cluiche. Níor leag sí bim air sin.*

- **An Tréith:** Géarchúiseach agus i dtiúin lena nádúr osréalaíoch féin.

- An Léiriú**

- ❖ *Bhí sí inmíoch faoin bhfonn mór a bhí ar Chonall an bua a bheith aige sna cluichí a d'imir siad.*
    - ❖ *Nuair a shiúil sí isteach i seomra Chonaill bhraith sí go raibh rud éigin bun os cionn.*
    - ❖ *Nuair a leag sí cos ar an gcairpéad bhraith sí leoithne ghaoithe, cé nach raibh fuinneog ar oscailt.*
    - ❖ *Thug sí faoi deara go raibh na cuirtíní ag luascadh, cé nach raibh fuinneog ar oscailt.*
    - ❖ *Chuala sí scréach, cé go ndúirt Conall nár chuala sé faic.*
    - ❖ *Bhraith sí míshuaimhneach nuair bhí Conall ag stánadh uirthi.*
    - ❖ *Nuair a fuair sí boladh bréan cait ó Chonall bhí a fhios aici gurbh Fhomórach é.*
    - ❖ *D'aithin sí gurbh é Cailitín, Sárdhraoi na bhFomhórach.*
    - ❖ *Nuair a d'iompaigh Conall a dhroim uirthi theith sí.*
-

.....

(iii) At thaitin an scéal seo leat? Luaigh **dhá** fháth le do fhreagra.

Dhá fhath = 2+ 2 = 4 mharc

• ***Thaitin an scéal liom mar.....***

- ❖ *Is maith liom scéalta fantaisíochta / scéalta fiannaíochta / síscéalta / scéalta osréalacha.*
  - ❖ *Is maith liom scéalta an chlapsholais ina mbíonn na carachtair ag bogadh idir an saol osnadúrtha agus an saol seo, faoi mar atá sa scéal seo.*
  - ❖ *Tá na carachtair sa scéal spéisiúil. Is maith liom an tslí a mbíonn Rósmáire an-tógtha le Conall ag tús an scéil. Is maith liom an tslí ina gcuirtear scéimeireacht Chonaill in iúl. Ní carachtair dubh agus bán amach is amach ceachtar den bheirt phríomh-charachtar.*
  - ❖ *Tá an tslí ina bhfuil Rósmáire an-tógtha le teach Chonaill an-réalaíoch agus Gaelach.*
  - ❖ *Is maith liom stíl an údair. Tá go leor le léamh ag an léitheoir idir na línte. Is dócha go bhfuil Rósmáire agus Conall dílis dá ndúchas. Ós é dúchas an chait an luch a mharú is é dúchas Fomhóraigh a bheith gránna agus a naimhde, Tuatha Dé Danann, a chloí. Ach nuair a deir Conall le Rósmáire ‘Is trua liom go bhfuil orm é seo a dhéanamh.’ mothaíonn an léitheoir go bhfuil Conall ag iarraidh éalú óna dhúchas gránna. B’fhéidir gur thaitin leis a bheith béasach agus cineálta. Cá bhfios nach mí-ionracas agus cur i gcéill ar fad a bhí ina chuid iompair i láthair Rósmháire?*
  - ❖ *Tá an úsáid a bhaineann an t-údar as caint dhíreach nó caint sa chéad phearsa an- éifeachtach sa scéal. Cuireann sé seo go mór le teannas an scéil.*
  - ❖ *Úsáideann an t-údar stíl atá gonta agus cloíonn sí le habairtí gearra tríd síos.*
- .....

• ***Níor thaitin an scéal liom mar .....***

- ❖ *Ní maith liom scéalta fantaisíochta / scéalta fiannaíochta / síscéalta / scéalta osréalacha.*
- ❖ *Ní maith liom scéalta ina mbíonn an laoch agus an bithiúnach dubh agus bán, maith agus olc.*
- ❖ *Tá an scéal ró-pháistiúil.*
- ❖ *Ní maith liom stíl an údair. Tá easpa fineáltachta ag baint leis an stíl sa scéal seo. Miníonn sí an iomarca dúinn sa scéal. I scéal maith ní thugtar ach leideanna / nodanna agus fágtar é faoin léitheoir a bhrí féin a bhaint as an scéal.*
- ❖ *Is pearsana steiréíteacha iad an bheirt charachtar sa scéal seo – na drochthréithe ag Conall, an fear, agus na deathréithe ag Rósmáire, an bhean. Na deathréithe a d’fhéadfaí a lua le Conall is treithe iad a bhaineadh le ridirí sna meánaoiseanna. Buanaíonn an cur chuige seo dearcadh atá róshimplí ar fad.*

- **Gaeilge:** 3 mharc (+3 /+2 /+1)
- .....
-

Ceist 2.

Freagair **A** nó **B** anseo. Ní gá níos mó ná **leathleathanach** a scríobh.

(15 mharc)

A. (i) agus B. (i)

Teideal an tsaothair = 1 mharc

Ainm an údair = 1 mharc

2 mharc

A. (ii) agus B. (ii)

Ábhar: 5 mharc;

Gaeilge: 8 marc

13 mharc

A nó B = 1+1+5+8 = 15 mharc

A

- (i) Ainmnigh gearrscéal Gaeilge nó úrscéal Gaeilge nó dráma Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil an cineál céanna *ábhair* i gceist ann is atá sa sliocht i g**Ceist 1**.

Ní mór teideal an tsaothair sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go soiléir.

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil sa saothar sin faoin gcineál sin *ábhair*.

nó

Déan comparáid **ghairid** idir a bhfuil sa sliocht i g**Ceist 1** faoin *ábhar* úd agus a bhfuil faoin *ábhar* céanna sa saothar atá ainmnithe agat.

B

- (i) Maidir le do rogha **ceann amháin** de *na mothúcháin* seo a leanas, ainmnigh gearrscéal Gaeilge nó úrscéal Gaeilge nó dráma Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil an cineál céanna *mothúcháin* i gceist ann.

Ní mór teideal an tsaothair sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go soiléir.

(a) Díoltas

(b) Trua

(c) Uaigneas

(d) Grá

(e) Fearg

(f) Éad

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil sa saothar sin faoin *mothúchán* atá roghnaithe agat.

Nóta: I gcás **A** nó **B** thuas, tá cead agat chomh maith dráma Gaeilge a ainmniú ar ghlac tú páirt ann le linn do chúrsa.

Ceist 3.

<p style="text-align: center;">Ligim Orm</p> <p>Ligim orm gur cuma liom nuair a fhágtar ar lár san imirt mé deirim gur fearr liom 4. súí is féachaint</p> <p>is nuair ná hiarrtar amach chun rince mé tarraingím chugam gothaí muiníne ag ligean orm 8. gur cuma liom.</p> <p>Luím ar mo leaba fós ag fuireach le mo chéadsearc is rincim go rúnda ar feadh na hoíche 12. leis an té a bhfuil a ainm breactha</p> <p>ar chúl mo scátháin. Samhlaím go mb'fhéidir fós go dtiocfaidh 16. cárta Vailintín.</p> <p style="text-align: right;">(sliocht as dán le hAine Uí Fhoghlú)</p>	<p style="text-align: center;">An Capall Béal Dorais</p> <p>Sa chúlghairdín de theach leathscoite, i mbruachbhaile mar a bhfuil mé suite, tá seanchapall briste ina pheata tí 4. ag comharsa bhéal dorais liom.</p> <p>Thángthas air ar chiumhais na coille, é scaoilte chun fáin ag a úinéir scriosta, agus ar shiúcra na cruinne ní thioctadh sé chugat, 8. é ag crúbáil an talaimh 's ag seitreach go lag.</p> <p>Ach níor cailleadh fear na seifte riamh agus smaoinigh mo chomharsa ar chleas. Ina ghairdín chroch sé scáthán millteach 12. agus mheall sé ón gcapall a shean-fhéinmheas.</p> <p>Thréig an capall a fhonn chun uaignis. D'éirigh as an gcrúbáil is an seitreach lag. Itheann is ólann agus snas ar a chraiceann, 16. é chomh sona le Learaí i gcomhluadar a scáile.</p> <p style="text-align: right;">(le Pilib Ó Brádaigh)</p>
<p style="text-align: center;">Gluais (Ligim Orm)</p> <p>L.1: nuair a fhágtar ar lár (mé): nuair nach roghnaítear mé; nuair nach bpioctar mé</p> <p>L.7: gothaí muiníne: geáitsí féinmhuiníne; geáitsí misnigh; cuma mhisniúil</p> <p>L.10: ag fuireach: ag fanacht: ag feitheamh</p> <p>L.10: céadsearc: grá geal</p>	<p style="text-align: center;">Gluais (An Capall Béal Dorais)</p> <p>L.5: ciumhais: imeall;</p> <p>L.6: scaoilte chun fáin: ligthe ar strae;</p> <p>L.8: ag crúbáil: ag cuimilt an talaimh lena chrúb/chos;</p> <p>L.8: seitreach: glór an chapail;</p> <p>L.9: fear na seifte: fear seiftiúil: fear cliste;</p> <p>L.11: millteach: an-mhór;</p> <p>L.13: thréig: stop sé: d'éirigh sé as;</p> <p>L.16: i gcomhluadar: in éineacht le;</p> <p>L.16: scáil: scáth i scáthán</p>

Ceist 3.

(15 mharc)

Tá trí cheist le freagairt agus iad ar cómharc.

- **Tuiscint:** 4 mharc (4 x 3) = **12 mharc**
- **Gaeilge:** 3 mharc (+3 / +2 / +1)

A. (Buntuiscint): (i) (a) + (b) = 2+2 = **4 mharc**
(ii) dhá fháth = 2+2 = **4 mharc**
(iii) dhá fháth = 2+2 = **4 mharc**

B. (Léirthuisicint):
(i) dhá fháth 2+2 = **4 mharc**
(ii) dhá phointe 2+2 = **4 mharc**
(iii) dhá phointe 2+2 = **4 mharc**

Iomlán = (4x3) + 3 = 15 mharc

A (Buntuiscint)

- (i) = 2+2 = **4 mhar**
- (ii) = 2+2 = **4 mharc**
- (iii) = 2+2 = **4 mharc**
- **Gaeilge:** = marc as **3 mharc**

- (i) (a) Mínigh i do fhocail féin a bhfuil i gceist ag an bhfile sna **línte 1-4** sa dán *Ligim Orm*.

Ligim orm gur cuma liom
nuair a fhágtar ar lár san imirt mé
deirim go mb'fhearr liom
suí is féachaint

- *Sna línte seo seo tugann an file le fios nach gcuireann sé as di nuair nach roghnaítear í i gcomhair na fóirne. Tugann sí le fios dúinn go bhfuil sí breá sásta agus gur fearr léi a bheith i measc an lucht féachana ag breathnú ar an gcluiche.*

- (b) Mínigh i do fhocail féin a bhfuil i gceist ag an bhfile sna **línte 1-4** sa dán *An Capall Béal Dorais*.

Sa chúldgairdín de theach leathscoite,
i mbruachbhaile mar a bhfuil mé suite,
tá seanchapall rása ina pheata tí
ag comharsa bhéal dorais liom.

- *Cónaíonn an file i dteach leathscoite ar imeall na cathrach. Tá seancapall rása mar pheata ag an duine a chónaíonn in aice leis.*

- (ii) (a) An gceapann tú go bhfuil an duine atá ag labhairt linn sa dán *Ligim Orm* i ngrá? Luaigh **dhá** fháth.

- **Ceapaim go bhfuil sí i ngrá:**

- ✓ *Nuair a luíonn sí ar a leaba samhlaíonn sí go mbíonn sí ag rince lena grá rúnda.*
- ✓ *Deir sí linn go bhfuil ainm a grá 'breactha ar chúil' a scátháin.*
- ✓ *Chomh maith leis sin tá sí ag súil ' go mb'fhéidir / fós go dtiocfaidh / cárta Vailintín' ón a grá.*

- **Ní cheapaim go bhfuil sí i ngrá:**

- ✓ *Deir sí linn go bhfuil sí 'fós ag fuireach le mo chéad shearc'. Is léir mar sin nár bhuail sí lena grá go fóill.*
- ✓ *Ós rud é go bhfuil sí ag fanacht lena céad ghrá is léir nach raibh sí i ngrá cheana agus nach bhfuil sí i ngrá anois.*
- ✓ *Ní hionann rud a shamhlú agus an rud sin a bheith fíor. Tá dul amú ar an duine atá ag labhairt linn. Samhlaíonn sí go bhfuil sí i ngrá ach dáiríre níl.*

- (ii) (b) Cá bhfios dúinn go bhfuil an capall sa dán *An Capall Béal Dorais* ar fónamh anois. Luaigh **dhá** fháth.

- Tá an fonn uaighnis/ t-uaighneas a bhíodh air imithe.
- Ní bhíonn sé ag crúbáil an talaimh nó ag seitreach níos mó.
- Itheann sé is ólann sé anois.
- Tá snas anois le feiceáil ar a chraiceann.
- Tá sé chomh sona le Learaí anois.

(iii) Conas a chuir ‘fear na seifte’ an ruaig ar an uaighneas a bhí ar an gcapall sa dán *An Capall Béal Dorais*?

- *Is ionann fear na seifte agus fear le plean. Mar sin smaoinigh an fear ar phlean (seift) chun fáil réidh leis an uaighneas a bhí ar an gcapall. Sa ghairdín ina raibh an capall chroch an fear scáthán mór millteach. Is dócha go raibh an capall ábalta í féin a fheiceáil agus go raibh sí breá sásta leis an gcruth a bhí uirthi anois. B'fhéidir ar an láimh eile gur cheap an capall nach raibh sí ina haonar a thuille mar gur capall eile an íomhá a bhí le feiceáil sa scáthán.*

B (Léirthuiscint)

(i)	2+2	= 4 mharc
(ii)	2+2	= 4 mharc
(iii)	2+2	= 4 mharc
•	Gaeilge: = marc as 3 mharc	

(i) Ar thaitin an dán *An Capall Béal Dorais* leat? Luaigh **dhá** fháth le do fhreagra.

• ***Thaitin an dán liom mar.....***

- ❖ *Cuireann sé cás na tíre seo i gcuimhne dom. Seasann an capall do mhuintir na hÉireann agus an chaoi a ndeachaigh an cúlú eacnamaíochta i gcionn orthu. Seasann an t-úinéir briste do na baincéirí agus a gcairde. Seasann an chomharsa bhéal dorais, ‘fear na seifte’, dóibh siúd atá ag iarraidh an scéal a chur ina cheart agus a féinmheas a thabhairt ar ais don tír agus do mhuintir na hÉireann.*
- ❖ *Léiríonn an dán seo an drochíde a thugtar do ainmhithe sa tír seo. Ní bhíonn leisce ar bith ar dhaoine áirithe fáil réidh leo agus iad a fhágáil ‘ar chiumhais na coille’. Ar an láimh eile de tá cumainn agus grúpaí a bhíonn ag faire amach do ainmhithe tréigthe agus a thugann dídean dóibh agus a lorgaíonn úineirí nua dóibh.*
- ❖ *Is maith liom leagan amach an dáin. Cuirtear fadhb os ár gcomhair sa chéad leath den dán (Línite 1-8), an capall tréigthe agus é lag agus uaighneach. Tugtar réiteach na faidhbe dúinn sa dara leath (Línite 9 -16), glacann fear cinealta, ‘comharsa bhéal dorais’, cúram an chapaill air féin agus ní fada go mbíonn an capall i mbarr a shláinte arís, ag ithe is ag ól ‘agus snas ar a chraiceann’.*
- ❖ *Tá pátrún na mbéimeanna agus rithimí an dáin ag teacht le spiorad an dáin. I línite 1-8 leagtar béim ar na gutaí leathana. Cuireann sé seo drochchás an chapaill abhaile ar an léitheoir. I línite 9-16, tá na gutaí caola go mór chun cinn. Tá na rithimí níos éadroime agus ag teacht le spiorad dóchasach an dáin. Sa cheathrú deireanach baintear úsáid as codarsnacht, fonn an chapaill bhriste chun uaighnis mar go bhfuil an galar dubhach air*

agus an chaoi a leigheastar an galar seo. Is ionann agus ceiliúradh é spiorad an dá line scoir,

*‘itheann is ólann agus snas ar a chraiceann ,
é chomh sona le Learaí i gcomhluadar a scáil’.*

- **Níor thaitin an dán liom mar.....**

- ❖ Is dán áiféiseach é ó thus deireadh. Níl bun ná barr leis. Capall ina pheata tí ag duine a chónaíonn i dteach leathscoite i mbruachbhaile....ní dóigh liom é. Tá an smaoineamh craiceáilte. Má chuireann tú an rud a rinne an chomharsa bhéal dorais, scáthán millteach a chrochadh sa chúlghairdín, leis seo, feiceann tú go bhfuil na smaointe sa dán seo ráiméiseach amach is amach.

(ii) Scríobh cuntas gairid ar théama an dáin *Ligim Orm*. Is leor **dhá** phointe eolais faoin téama a lua.
Ligim Orm

Téamaí : *uaigneas; smaointe an duine atá ar an imeall; smaointe déagóra; pianta fáis; grá.*

- ❖ *Is é an téama atá sa dán seo ná smaointe an duine atá ar an imeall’. Is duine ar an imeall í an duine atá ag caint linn sa dán seo. Nuair a roghnaítear fóirne ‘fágtar ar lár’ í. Sna clubanna nó ag dioscó ní hiarrtar amach ag rince í. Níl sí ag siúl amach le héinne ach ina haighe féin samhlaíonn sí go bhfuil agus tá ainm a grá ‘breactha ar chúl’ scatháin aici. Tá súil aici go bhfaighidh sí ‘cárta Vailintín’ fós, ón a grá is dócha. Ceilleann an duine seo na mothúcháin seo ar dhaoine eile. Ligeann sí uirthi ‘gur cuma’ léi faoi na diúltaithe seo.*

(iii) Cén saghas duine í an file sa dán *Ligim Orm*? Is leor **dhá** phointe eolais.

- ***Ligim Orm***

- ❖ *Is duine í an file a thuigeann daoine óga. Is déagóir atá ag caint linn sa dán.*
- ❖ *Is duine géarchúiseach í an file mar cuireann sí síos go beacht ar na saghsanna smaointe a bheadh in aigne déagóra.*
- ❖ *Is duine goilliúnach í an file mar leagann sí a lámh ar na smaointe íogair a bheadh in aigne déagóra faoi chairdeas agus faoi ghrá.*
- ❖ *Is scríbhneoir cumasach í an file mar úsáideann sí gnáth-shuíomhanna ó shaol an déagóra le cur síos ar aonaránacht an déagóra.*

A (i) agus B (i)

Teideal an dáin	=	1 mharc
Ainm an fhile	=	<u>1 mharc</u>
		2 mharc

A (ii) agus B (ii)

- **Ábhar:** marc as 5 mharc (+5 / +4 / +3 / +2 / +1)
- **Gaeilge:** marc as 8 marc (+8 / +7 / +6 / +5 / +4 / +3 / +2 / +1)

A nó B: 1 + 1 + 5 + 8 = 15 mharc.

A

- (i) Ainmnigh dán Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil an cineál céanna *téama* i gceist ann is atá i do rogha ceann **amháin** den dá dhán i g**Ceist 3** thuas.

Ní mór teideal an dáin sin, mar aon le hainm an fhile a chum, a scríobh síos go soiléir.

- (iv) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil faoin gcineál sin *téama* sa dán atá ainmnithe agat agus ar an gcaoi a gcuireann an file os ár gcomhair é.

nó

Déan comparáid **ghairid** idir a bhfuil faoin *téama* úd sa dán atá roghnaithe agat as **Ceist 3** agus a bhfuil faoin *téama* céanna sa dán atá ainmnithe agat.

B

- (i) Ainmnigh dán Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil do rogha ceann **amháin** de *saghsanna daoine* seo thíos i gceist ann.

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile a chum, a scríobh síos go soiléir.

(a) Duine óg	(b) Duine brónach	(c) Duine draíochtúil
(d) Duine sona	(e) Duine cliste	(f) Duine feargach

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil sa dán sin faoin *saghas duine* atá roghnaithe agat agus ar an gcaoi a gcuireann an file an *saghas duine* sin os ár gcomhair.

Ceist 5. Freagair **A** nó **B** nó **C** anseo thíos. (Ná gá níos mó ná **leathleathanach** a scríobh.)

Tá **A**, **B** agus **C** ar cómharc

- **Foirmlí:** 3 mharc
- **Ábhar:** 10 mharc
- **Gaeilge:** 17 marc

$$13 + 17 = \underline{\underline{30 \text{ marc}}}$$

Treoracha maidir le dáileadh marcanna:

1. **Na Foirmlí Ceiliúrtha:**

Seoladh:	= 1 mharc
Beannú:	= 1 mharc
Críoch:	= 1 mharc

2. Tabhair faoi deara go bhfuil cúig thasc le comhlíonadh i ngach cás. Léigh an litir ó thús deireadh agus breac síos P1, P2, P3, P4, P5 ar an litir féin ag freagairt do na tascanna éagsúla atá le comhlíonadh. Is mar seo a dhéantar an mharcáil ansin:

3.

	Eolas	Gaeilge
Na cúig thasc comhlíonta	Marc as 10	Marc as 17
Ceithre thasc comhlíonta	Marc as 8	Marc <u>a</u> s 14
Trí thasc comhlíonta	Marc as 6	Marc as 11
Dhá thasc comhlíonta	Marc as 4	Marc as 8
Tasc amháin comhlíonta	Marc as 2	Marc as 5

5. Litreacha neamhfhoirmeálata is ea **A** agus **B**. [Beannú; Críoch]
Litir fhoirmeálta is ea **C**. [Beannú; Críoch]

A

D'imir tú cluiche ríomhaire a fuair tú le déanaí. Scríobh litir chuig do chara pinn faoi.

I do litir luaigh

- **dhá** phointe eolais faoin gcluiche ríomhaire *nó* i dtaobh chúlra an chluiche ríomhaire a d'imir tú
- **dhá** bhuntáiste *nó dhá* mhíbhuntáiste a bhaineann leis an gcluiche seo
- cúis **amháin** ar thaitin *nó* nár thaitin an cluiche leat.

B

Thug duine cáiliúil cuairt ar do scoil le déanaí. Scríobh litir faoi chuig do chara.

I do litir luaigh

- **dhá** phointe eolais faoin duine cáiliúil
- **dhá** phointe eolais faoi na rudaí a tharla ar an lá ar thug sí/sé cuairt ar an scoil
- moladh amháin a bheadh agat don duine cáiliúil sin.

C

Léigh tú cuntas i do nuachtán áitiúil faoi bhanna ceoil nó faoi ghrúpa ceoil.
Scríobh an litir a chuirfeá chuig eagarthóir an nuachtáin sin faoin gcuntas a bhí sa nuachtán.

I do litir luaigh

- **dhá** phointe eolais faoin mbanna nó faoin ngrúpa a bhí sa chuntas a thaitin leat
- **dhá** phointe eolais **eile** faoin mbanna nár luadh sa chuntas faoin mbanna nó faoin ngrúpa
- pointe eolais **amháin** a bhí sa chuntas nár aontaigh tú leis.

An deireadh